

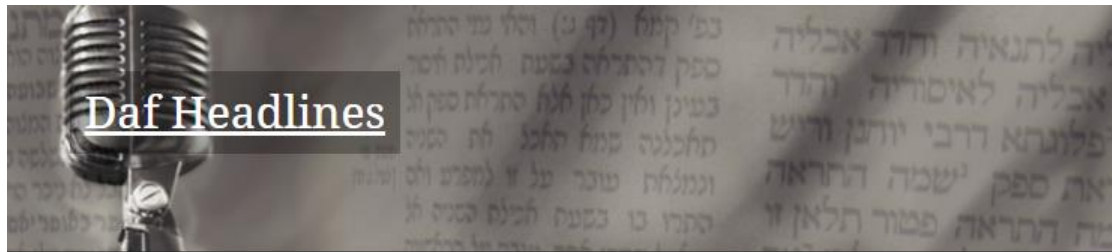
3/25/21 - Shekalim Daf 4 – The size of a כזית

שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תפו סעיף א

שיעור כזית יש אומרים דהוי כחצי ביצה. ובמשנ"ב שם ס"ק א דהוי כחצי ביצה - בינונית עם קליפתה ודעת הרמב"ם דכזית הוא כשליש ביצה ועיין במ"א וביאור הגר"א מש"כ בזה. ולענין דינא במצוה דאורייתא כגון במ"ע דאכילת מצה יש להחמיר ולאכול עכ"פ כחצי ביצה [אם לא שהוא חולה וקשה לו לאכול כחצי ביצה יכול לסמוך על הרמב"ם] ולענין מרור וכה"ג שהוא דרבנן יש לסמוך בדיעבד אם אכל כשליש ביצה אך לכתחלה כיון שצריך לברך על המרור נראה דאין להקל בזה אם לא שהוא אדם חלש וקשה לו יכול לסמוך ולאכול רק כשליש וכנ"ל. ולענין בהמ"ז ששיעורו מד"ס בכזית [וכן לענין ברכה אחרונה] ספק ברכות להקל ולא יברך עד שידע שאכל כחצי ביצה. ולכתחלה נכון ליזהר שלא יכניס עצמו בספק ברכות ויאכל כחצי ביצה או פחות הרבה משליש ביצה [פמ"ג] ולענ"ד נראה דנכון לכתחלה שיאכל כביצה פת דאל"ה יש חשש ברכה לבטלה על הברכה שבירך מתחלה על הנטילה לאיזה פוסקים וכנ"ל בסימן קנ"ח ס"ב ע"ש. ועתה נחזור לענינו דע דמש"כ המחבר כזית כחצי ביצה לאו מלתא פסיקתא היא בזמנינו דיש מאחרונים שהוכיחו דביצים המצויים בזמנינו נתקטנו הרבה עד למחצה מכפי שהיו בימים הקדמונים שבהם שיערו חכמים ולפ"ז בכל מקום שהשיעור הוא כחצי ביצה צריך לשער בכביצה בזמנינו ועיין בשע"ת שהכריע שיש לחלק בזה לענין שיעורין בין דבר שחיובו מן התורה לדבר שחיובו מדרבנן כגון מרור בזה"ז ואפיקומן וכוסות ונמצא לפ"ז בזמנינו יתחייב לאכול מצה עד כשיעור ביצה ומרור יצא בדיעבד אף אם לא אכל רק כשליש ביצה וכנ"ל ועיין במש"כ לעיל סימן רע"א בבה"ל בד"ה של רביעית:

תשובות הגאונים - שערי תשובה סימן מו

וששאלתם אם צריך לשער א' מכ"ד או לא כך ראינו שלא הצריכו חכמים לשער אלא אפי' לש סאה א' בעריבה אחת כולה אין צריך להפריש אלא חלה א' כדכתיב ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה וזה שחייבו חכמים ז"ל א' מכ"ד מתחלת חיובה של עיסה וכמה שיעורה מ"ג ביצים וחומש ביצה קמח והגאונים ז"ל נשאלו בדבר זה איזו שיעור מדוקדק מנהון והשיבו כי בודאי שיעור חלה מ"ג ביצים וחומש ביצה וכדמפורש בשמעתא דאתמר בעירובין בפרק כיצד משתתפין כי אתא רב דימי וכו' ומההיא שמעתא חזינן דשיעור חלה מ"ג ביצים וחומש ביצה ולכך נתנה לנו התורה שיעור בביצים ובפירות שדברי סופרים על הר סיני ניתנו כדכתיב ועליהם ככל הדברים לפי שהבצים והפירות נמצאים בכל מקום כי גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שישראל עתידין להתפזר בין האומות ומשקלן ומדתן שהיו בימי משה ושהוסיפו עליהן בארץ ישראל אין נשמרין להם והמדות משתנות בדורות ובמדינות שבכל דור ודור היו חכמים מחדשים



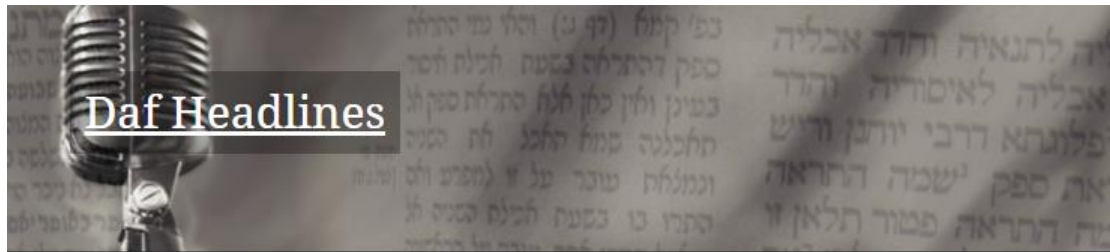
מדותיהם כדמפורש בכמה מדינות (נ"א מקומות) וגם בחלה מצינו שהיו משערין מדות בכל עת שהרי שגר לו בוניוס לר' ואמ"ר נמי קיסטא דמוריסיא דהות בציפורי ותמנתא קמייתא דאמר ר' יוחנן דהות יתירא על דא ריבעא וגם רב שיער קבא מלוגנאה לפסחא וכן הלכתא ונשתנו כל אלו המדות שהן מזמן קרוב וכ"ש מדורות הראשונים שאין יודעין מדותיהן כלל ולכך תלו חכמים ז"ל השיעור בבצים ובפירות שהן קיימין כל עת ואין משתנין מיהו שיעור הביצים והפירות תלו אותן בדעתו של רואה והן המדה ישרה ע"ב אוקיאות.

תוספות מסכת פסחים דף לו עמוד א

מה מרור שאין ביכורים - וליכא למימר מרור היינו זית שהוא מר כדדרשינן (סנהדרין דף קח:): והנה עלה זית טרף בפיה אמרה יונה יהא מזונתי מרורים כזית וכו' דלקמן (דף לט.). אמר מרור דומיא דמצה מה מצה מין זרעים אף מרור כן ועוד שזית האילן מר ולא הפרי כדמשמע עלה זית ואמרינן נמי (מכילתא פ' בשלח) ויורהו ה' עץ זהו זית שאין מר באילנות כזית.

תוספות מסכת יומא דף פ עמוד א-ב

ושיערו חכמי' זו ביצת תרנגול' - הקשה ר"ת דבפ' חלון (עירובין דף פ:): אמרינן דשתי סעודות דכר דעירוב י"ח גרוגרות הויין ובפרק כיצד משתתפין (שם דף פב:): תנן רבי שמעון אומר שתי ידות לכר משלש לקב דהיינו שתי סעודות שהם ה' ביצים ושליש ביצה שהכר הוא ח' ביצים וכרבי שמעון קיימא לן דבכל דוכתא אמרינן כביצה לטמא טומאת אוכלין ולרבי שמעון עולה השיעור לכביצה אבל לשאר תנאי אינו כן ואכולהו תנאי קאי חצי חצי חצי לטמא טומאת אוכלין כדמוכח סוגיא התם וכשתחלק י"ח גרוגרות לחמש ביצים ושליש דזה שתי סעודות תמצא לכל ביצה ג' גרוגרות ושליש שמינית של גרוגרת דבה' ביצים ושליש ביצה יש ט"ז שלישי ביצים ועולה לכל שלישי ביצה גרוגרת אחת ושמינית וגרוגרת גדולה מכזית כדמוכח בר"פ המצניע (שבת דף צא.). כדפרשינן לעיל וא"כ היכי אמרינן בכריתות פרק אמרו לו (דף יד:): גבי יש אוכל אכילה אחת דאין בית הבליעה מחזיק יותר משני זיתים ואור"י דנהי דקיימא לן כר' שמעון בהא דכביצה לטמא טומאת אוכלין בשתי סעודות דעירוב לא קיימא לן כוותיה אלא או כר' מאיר או כרבי יהודה כדמוכח התם דרב יוסף ורבא כרבי מאיר קיימי ואינהו נמי מודו דכביצה לטמא טומאת אוכלין כרבי שמעון דחציה לבית המנוגע וחצי חציה לפסול גויה וחצי חצי חציה לטומאת אוכלים לאו ארבי מאיר ור' יהודה קאי אלא ארבי שמעון וארבי יוחנן קאי שהזכירו שיעור הכר תדע דהא קתני התם בברייתא בגמרא כמה שיעור חצי פרס שתי ביצי' חסר קימעא דברי ר' יהודה ש"מ דקאי בשיטתיה דר' שמעון דקאמר חצי חציה לפסול הגויה בשתי ביצים ור"ת תירץ בע"א וזה לשונו דגרוגרות בלא גרעינין קאמר הכא ונמעכות ונדרסות טפי ונחיים להשימן בבית הבליעה וזיתים יש בהם גרעינין וקשין הן ועגולין ואינן נדבקין בבית הבליעה ולכך הוי שיעור



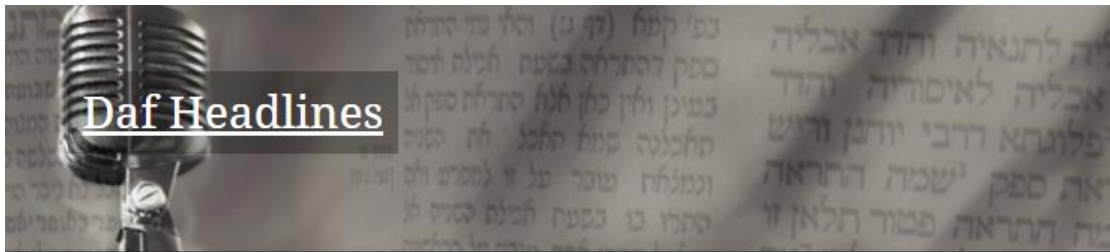
ב' זיתים קשין כשיעור ג' גרוגרות ועוד דרכין ונוחין לאכול וכותבת הגסה עדיפא מכזית וגרוגרו' ובצירא מכביצה (וכו') ולא נהירא לר"י דגרוגרות אין בהן גרעין שהם תאנים שנדרסו וההיא דכריתות (דף יד.) נמי דאין בית הבליעה מחזיק יותר משני זיתים בבשר איירי דלא שייך ביה גרעין וקשה ועגולין.

תוספות מסכת מנחות דף פו עמוד א

שלשה זיתים - פירש בקונט' ג' פעמים בשנה מלקטין את הזיתים לפי שאין מתבשלין בבת אחת וקשיא דבמס' פאה (פ"א מ"ה) משמע דחייבין בפאה וכל דבר שאין לקיטתו כאחד לא מחייבא בפאה כדאי' בריש כלל גדול (שבת דף סח.) וממעט תאינה דלא נלקטין כולן כאחת אלא שזה מתבשל יותר מזה כדמפרש ואזיל ובערוך פירש כפירוש הקונטרס דבשלשה זמנים לוקט את הזיתים לפי שאין מתבשלין כולן ביחד ובגמ' דבעי מגרגר תנן או מגלגל תנן פירש בערוך מגרגר תנן כלומר לוקט אחד אחד אותן המבושלין או מגלגל תנן שעושה להם סימן שלא יתערבו עם אחרים ומניחם עד שיתבשלו יפה ויתרככו כביצה מגולגלת ובמס' עדיות (פ"ד מ"ו) ומייתי לה בפ' קמא דיבמות (דף טו:) חבית של זיתים המגולגלין ובפ' אין מעמידין (ע"ז לט:) זיתי קלוסקא המגולגלין פי' זיתים הנמתקים לאכילה נקראין מגולגלין.

חידושי הריטב"א מסכת שבת דף עו עמוד ב

והקשו בתוספות דהכא קתני חלב כדי גמיעה ואילו לקמן תניא החולב והמגבן כגרוגרת חייב, ותירצו דהתם בחולב לעשות גבינה דכיון דדעתו לאוכל שיעורו כאוכל, ופירשו עוד דגרוגרת בציר שיעוריה מרביעית, דאי לא משום מחשבתו לא מפקינן ליה משיעוריה לטפויי בשיעורא וכדאמרין לעיל שהמוציא תבן כמלוא פי פרה לגמל חייב הכא נמי לא שנא לדברי הכל, אלא ודאי דגרוגרת בציר שיעוריה מכדי גמיעה, וא"ת והא רביעית יין או דם אינו חוזר אלא כזית בקרוש כדאיתא בגמרא, וא"כ כדי גמיעה שהוא פחות מרביעית היאך יהא כשהוא נקרש כגרוגרת שיש בו כמה זיתים, יש לומר דהתם הוא בדם או מים דקליש אבל החלב עבה הוא כשעומד ואפי' כדי גמיעה הוא נקרש ליותר מגרוגרת, וזה אינו מחוור, חדא דהתם סתמא קתני החולב כגרוגרת ואפי' חולב אותו שלא לגבנו, ועוד דלא מסתברא דפחות מרביעית בחלב לא יהא כגרוגרת, [לכך פירש הרמב"ן דטעמא דחולב דבעינן כגרוגרת] דנפיש משום טורח דלא טרח איניש לחלוב בפחות מכגרוגרת, וכדאמרין לקמן (ע"ט א') המוציא [שופכין] לעשות טיט שהם מרביעית ואף על פי שהטיט עצמו הוא כדי לעשות פי כור וכדאיתא בגמרא.



כתר ראש הלכות פסח

צמח

המצוות של הסדר [לבד מכזית ראשון ושל אפיקומן^ח] הטביל במלח^ט.

י עיי' בשערי רחמים שהביא כי הגאון מאור הגולה הגר"ח ז"ל היה מקיל מאד בשיעור כזית אף לענין מצה בליל א' דפסח, ולענין רביעית החמיר שיהיה דווקא כג' ביצים, ע"ש עוד.

יא ואני שמעתי מפי הגאון המפורסם מו"ה יוסף ז"ל אב"ד דק"ק סלוצק כי הגאון מאור הגולה מוהר"ח מוואלאזין היה מקיל מאד בשיעור כזית יב אף לענין מצה בליל א' דפסח, ולענין רביעית החמיר שיהי' דווקא ג' ביצים יג.

חזון איש אורח חיים סי' לט אות יז

הקליפה ג' על די צרוס ט', ויהי המעוקב עם הקליפה 135; והאוכל 64/135 והקליפה 71/135, והנה האוכל של די על די צרוס ד', והאוכל של די על די צרוס ח' שיהי' והקליפה אינה שיהי' והלכך אין לשער ערך הקליפה להאוכל צמחבון מדויק, אלא בקירוב, וצ"ל קליפה מחמטת עוד מפני שאין הצ"ל ממלאת כל הקליפה ומשאר מעט חויר ואין להחזיר קב קבוע, [ואם שיעור קליפה הציונית משחטרת צ"חם קליפה בין הקליפות, והכן לפי דהציונית עם הקליפה איננה הציונית של הקליפה וקשה לנו לפי לשער קליפה הציונית] והלכך לריך להוסיף כזית כל שבו על צ"ל קליפה דידן, אבל אפשר להמון על דעת הרי"מ שהכזית די שלישי צ"ל שגנו עם קליפתה.

שיעור המלה לריך לקבוע ע"פ אמד העין, אבל קשה לקבוע משקל, שהמשקל משחנה בין יבש גמור ללח קלח ובין ספוג לעב, וגם חי אפשר לשער צמים שהוא מפיל, שאין לחם מפיל כל כך מים כמו צ"ל שהצ"ל אינה בולעת והלחם בולע מים ואינו מפיל כל כך, ואם המלה מפילה די שלישי צ"ל יהי הכזית גדול ביותר, ומי"מ אפשר לקבוע ע"פ משקל שיעור שלא יהי צו ספק שיהי' כזית ודאי, אלא שיהי' בזה חומרא שיהי' ע"כ יותר מכזית מלומס.

(י) במ"ב סי' תפ"ז כתב דשיעור כזית ח"י צ"ל בקליפתה ולמש"כ אחרונים ז"ל דצ"ל שגנו קטנות צ"ל עם קליפתה, ולמש"כ צמחבון עירובין סי' ל"ז ליכא מאן דסבר הכי אלא שיעור כזית ח"י צ"ל בלא קליפתה ולהרי"מ שגנו צ"ל בקליפתה, וא"כ צ"ל שגנו צ"ל קליפה, אלא שהאחז של הקליפה נגד האוכל משחנה שכל שהצ"ל גדולה האחז של הקליפה מחמטת, וכגון מעוקב די על די, וקליפה ח"י אצבע נמלא עם הקליפה די על די, ונמלא המעוקב עם הקליפה ק"כ"ה של אצבע על אצבע והאוכל 64/125 והקליפה 61/125 ואם האוכל די על די ועם הקליפה די על די, יהי המעוקב עם הקליפה רע"ז והאוכל 125/216 והקליפה 91/216 וכן משחנה האחז לפי התמונה כגון מעוקב די על די צרוס ח', ועם